

Fotoproject van Bertien van Manen in De Hallen

Een ode aan de familiefoto

DOOR WIM DE WAGT

HAARLEM - Bertien van Manen reist de hele wereld over om mensen te fotograferen. Gewone mensen, die zij via via leert kennen of toevallig ontmoet. Ze luistert naar hun verhalen en legt hun doen en laten vast in foto's.

Voor haar project 'Give me your image' vroeg ze willekeurige mensen uit Europa, van Spanje tot Bulgarije en van Engeland tot Moldavië, hun meest dierbare foto aan haar te tonen. Vervolgens maakte ze bij de mensen thuis een foto van deze foto, in een door haar uitgezochte setting. Ze trok er drie jaar voor uit om het project uit te voeren.

'Give me your image' bestaat uit 72 fotografische stillevens met in het hart van de opname de bewuste foto, variërend van ouderwetse, bruine portretten tot vrolijke familiekieken en babyfoto's. In De Hallen is een tamelijk volledige keuze uit dit project te zien, bij de fotogalerie van Willem van Zoetendaal in Amsterdam wordt een selectie grote prints geëxposeerd.

De Amsterdamse fotografe laat met dit project, waarvan ook een boek is verschenen, onduidelijk de emotionele waarde van dergelijke familiefoto's zien. „Het leukste vond ik om met de foto door het huis te lopen en te zoeken naar de plek waar hij in mijn ogen thuis hoorde. Het kwam voor dat als ik hem ergens had neergezet mensen heel verbaasd reageerden. Laat hem daar maar staan, hij staat daar goed, zeiden ze soms. Dat betekent dat ik het bij het rechte eind had.”

Ooit begonnen als modelfotografe heeft Bertien van Manen wereldwijd naam gemaakt met documentaire getinte reportages over de voormalige Sovjet-Unie (A Hundred Summers, A Hundred Winters, 1994) en China (East Wind, West Wind, 2001).

Stilleven met in het hart van de opname de foto's van gewone mensen.

Naar de Sovjet-Unie ging ze op pad zonder vooropgezet plan. „Ik wilde daar de mensen fotograferen. Wij in het westen wisten eigenlijk niet hoe ze daar leefden. De eerste keer dat ik er kwam was in 1988, in Donetsk. Het was niet wat ik wilde, ik kreeg van de autoriteiten voorgeschreven wat ik wel en niet mocht fotograferen. Toen ben ik 's avonds een keer uitgebroken, heb een auto aangehouden en ben naar de mijnwerkers die daar werkten toegegaan. Maar de mensen waren nog erg achterdochtig.”

„Vanaf 1990 kon er ineens wel van alles. De eerste keer dat ik in

Rusland kwam na de val van de muur heb ik er twee weken gelogd bij een fotograaf die ik via via had leren kennen. Iemand uit West-Europa, iedereen vond dat fantastisch! Alle fotografen uit de omgeving kwamen naar me toe om mij hun foto's te laten zien. Maar wat voor recht had ik om over hun foto's te oordelen? Wie ben ik nou helemaal? Uiteindelijk ben ik zeventien keer in Rusland geweest. Ik vertelde de mensen gewoon wat ik wilde. Dat is wel het voordeel van vrouw-zijn. En ik werk natuurlijk met een kleine, volautomatische camera. Grote camera's worden al gauw als bedreigend ge-

FOTO BERTIEN VAN MANEN

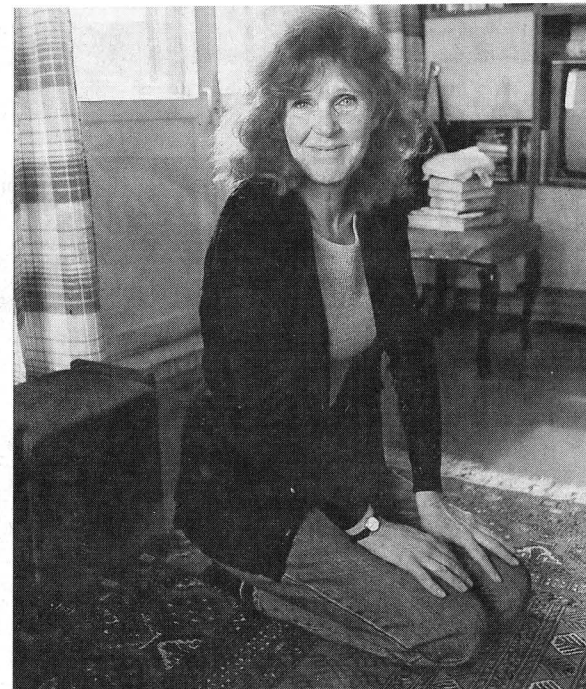
zien. Dat van mij vonden ze maar een soort speelgoedje.”

De foto's van Van Manen intrigeren, omdat ze allerlei vragen oproepen. Wie zijn de mensen die we zien? Wat hebben ze meegemaakt? De fotografe maakt van alles wat ze op reis ziet, hoort en meemaakt aantekeningen. Van Manen: „Ik houd een dagboek bij, heel gedisciplineerd, ook omdat ik alleen ben en ik het niet kwijt kan. Want je kijkt toch anders naar een foto als je het verhaal erachter kent.”

In het boek van haar Rusland-project plaatste Van Manen nog korte levensbeschrijvingen, maar haar China-foto's en ook

die van 'Give me your image' moeten het zonder doen. Van Manen: „Bij 'Give me your image' is dat een punt van discussie geweest. Na lang wikken en wegen heb ik besloten het niet te doen. Laat de fantasie van de mensen maar werken. Anders worden de foto's de illustraties bij een verhaal. Maar het blijft een dilemma.”

Van Manens beslissing om de foto's voor zich zelf te laten spreken, geeft de beelden iets raadselachtigs en versterkt het autonome karakter ervan. We zien het portret van een Duitse officier uit de Tweede Wereldoorlog. Wat was zijn lot? We zien foto's

Bertien van Manen: „Toevallige ontmoetingen.” FOTO VLADIMIR VOROBJER

uit Frankrijk met Afrikaanse immigranten. Een onbezorgde snapshot van een meisje uit Stockholm. Wat zit er allemaal achter? Leed, vreugde? Ongetwijfeld, maar de foto's geven hun geheim niet prijs. Is het Van Manens bedoeling zo de artistieke waarde van de foto's te versterken? „Ik ben bang voor etiketten. Als men mijn foto's kunst wil noemen, prima. Maar voor mij hoeft dat niet zo. Ik wil gewoon sterke foto's maken. Bij Magnum ben ik ooit niet aangenomen omdat mijn foto's daar te kunstzinnig gevonden werden! Wel vind ik dat pure documentaire fotografie gauw te betuttelend wordt.”

„Door mijn projecten over Rusland en China krijgen de mensen een idee van het leven in die landen, maar ik heb niet de pretentie om een compleet beeld te geven. Dat is wat ik gezien heb, en het heeft denk ik ook iets met mij te maken. Ik heb het niet van te voren bedacht, dat zou te geforceerd zijn. Mijn foto's zijn gebaseerd op keuzes die ik op bepaalde momenten maak. En dat

is een onbewust, spontaan proces. Heel vaak heb ik achteraf pas een Aha Erlebnis. Ik kan niet geënceneerd werken, dat is mij te statisch. Als je maar je intuïtie volgt komt er automatisch iets van je zelf in. Ik forceer mezelf altijd om me goed te concentreren. Dat is ook het voordeel van een analoge camera. Ik schiet hooguit 15 à 20 films vol, terwijl collega's met een digitale camera het veelvoudige maken.”

„Er breekt in de fotografie een ander tijdperk aan. Als gevolg van de digitale fotografie gaan de traditionele familiefoto's verdwijnen. Maar dat is niet de reden dat ik 'Give me your image' gedaan heb hoor, dat bedacht ik pas achteraf. Dat heb ik nu vaak: ik begin ergens aan en door het te doen wordt het vanzelf ingevuld. Toen ik mijn China-project startte kende ik dat land helemaal niet. Pas nadat ik er tien keer was geweest wist ik waar ik met mijn foto's naartoe wilde.”

'Give me your image', fotoproject van Bertien van Manen, t/m 11 februari 2007, De Hallen, Grote Markt 16, Haarlem.